

גילוי שחיתות או סיהור כוליטי — מה עומד מאחורי מג'יפ המפקד —

חלפו ששת ימי המעצר, שפאק נלקח שנית לבית המשפט השלום. שוב חיכו לו יידיים — הפעם מאות — שקראו קריאות עידוד לעברו. האולם היה מלא עד אפס מקום. הפעם הופיע המפקד יעקב קוטלר. הוא טען שאם ישוחרר שפאק בערבות, "איבדה המשטרה את כל המערכה". פולונסקי חקר את הקצין בתקיפות בלתי רגילה, אך קוטלר התחמק ממתן תשובות ברורות, דרש 15 ימי מעצר נוספים. שוב פסק השופט ששה ימים.

פולונסקי סיפר על התנאים בהם הוחזק שפאק במעצר. השופט נראה מזועזע, קרא לשפאק לדוכן העדים, למסור עדות על מעצרו. "יש להעביר את העצור לתא מיוחד", פסק לבסוף השופט, "ולהרשות לאשתו לבקר בכל יום". הפעם נלקח שפאק לתחנת אוריי יהודה. אולם משהתעניינו קרוביו במטה המחוז על מקום מעצרו, נאמר להם כי שפאק נלקח ליפו. כשהזכירה להם אשתו כי קיימת הוראה של השופט לתת לה לבקר, השיב המפקד קוטלר: "זאת לא הוראה, רק המלצה. אנחנו יכולים להתחשב בה או לא, לפי רצוננו".

רק למחרת, שבוע בדיוק אחרי שנעצר, ניתן סוף סוף לשפאק לראות את אשתו. עד אותו רגע לא ידע כי בנו, יורם בן התשע, שהיה חולה, הועבר לביתה של אחת הדודות, שתפסל בו. מלחה בלש, הוצא שפאק להצר, חיבק את אשתו בהתרגשות.

בינתיים הגיש פולונסקי בקשה לבית המשפט המחוזי לשיחרור שפאק בערבות. השופט מקס קנת נעתר לבקשה, הורה לשחררו 48 שעות לפני תום תקופת המעצר שפסק השופט טרייטש. עד אותו בוקר — תשעה ימים אחרי שנעצר — לא חקר איש את שפאק, איש לא שאל אותו בנוגע להאשמות שהוטחו נגדו. רק ביום שני, חמש שעות לפני המועד בו קבע השופט המחוזי כי יש לשחררו, הופיעו אנשי המשטרה בתאו של שפאק, לקחוהו למטה המחוז. היתה זו החקירה הראשונה שחקר. הוא נמשכה שעה וחצי. לא היתה שאלה אחת אשר שפאק לא ענה עליה. הוא לא אמר: "אתייעץ עם עורך דיני, אענה רק בבית המשפט", כי אם ענה תשובה מלאה לכל שאלה. החוקרים רצו גם לדעת אם הוא שותף במעורונו עומר כייאם, וכיצד ייתכן שעזר לאנשים כה רבים ללא טובת הנאה.

בשעה 11 הובא שוב לבית המשפט המחוזי. הפעם חיכו לו, מלבד יידיים, צלמי יומן גנב. הם צילמוהו יורד ממכונית המשטרה, נכנס לבית המשפט תחת משמר. כאשר נטע בטנדר פתוח לאוריי יהודה, עקבו אחריו הצלמים כל הדרך. לפני השיחרור עוד קראו לו החוקרים לשיבה ניספת. אך אחרי שנתנו לו להמתין שעתים, הודיעו לו: "אתה יודע מה? אנחנו עייפים עכשיו. נזמין אותך פעם אחרת." הוא לא הוזמן.

שפאק היה עתה חופשי. רק הגבלה אחת הטיל עליו השופט: למשך חודש ימים אסור לו לבוא בתחומי יפו.

אריה שפאק

כפי שצולט אחרי שיחרורו מבית הכלא. עד לפני שבועיים, היה שפאק האיש מספר 1 ביפו, בת 80 אלף התושבים. לפתע הפך נאשם במעשים פליליים, הושלך למלא יחד עם מסתננים, רועי זיונות, פורצים וגנבים.

חצות. ולת הברזל של חדר המעצר במשטרת פתח תקוה סגורה על עצור אחרון. על רצפת החדר הארוך, חסרי החלונות, שכבו כמה דמויות על מזרונים. העצור החדש, נרגם, והמוב, העיף מבט סביבו. לאור הפנס שבפרוודור הבחין בשתי דמויות במישכב זכר. הוא קפא במקומו. שום דבר ב40 שנות חייו לא הכין אותו למחזה זה. הוא התיישב על הרצפה הקרה, בחליפתו הכחולה, וחיכה לאור הבוקר, מבלי שיוכל אפילו לעשן. כי את הסיגריות אמנם השאירו לו השוטרים, אך את הגפרורים לקחו ממנו.

בבוקר קמו העצורים. האורח האחרון התבונן בחבריו למעצר. היו אלה שלושה מסתננים, שלושה פורצים, מספר רועי זיונות, כמה סוגים של גנבים, אנט, ותימי בעל שיניים בולטות שחנק כמו ידיו את ילדו בן שלושת החודשים. בני החבורה התבוננו באיש החדש, כשבעיניהם ניכר בבירור החשד שהאיש הינו בלש שהוחרר ביניהם. בשבע הגישו את ארוחת הבוקר: רבעיכר לחם יבש, חתיכת מרגרינה, חצי עגבניה וכוס תה תפל לאיש. בלי צלחות, בלי סכניים. הכל הונח על קרש בחצר, וכל איש ניגש ונטל את הקנקל.

האיש החדש לא אכל. גם אילו הגישו לו סעודת מלכים, לא היה נוטל ממנה דבר. כעבור שעה נקרא החוצה על ידי השוטרים. הוא הועלה למכונית, הוסע לבית המשפט בתל אביב. שם כבר חיכה לו קהל רב, סוג קהל שאין רואים במקום. כי העצור שהובא אותו בוקר לבית המשפט לא היה מאה המובאים לשם בדרך כלל. היה זה אריה שפאק, ראש מינהל יפו. לנוכח קרוביו וידידיו התעורר שפאק למראית עין. כי במשך הלילה הגורא הטרידה אותו מן הסתם המחשבה: מה יאמרו האנשים — כיצד תוכל החברה את הידיעה על מעצרו? בפתח בית המשפט הודיעה לו אחת מחברותיו כי עורך הדין אהרן פולונסקי יגן עליו. בפני השופט לא נשאל שפאק אף לא מילה אחת. מפקח המשטרה פיגלבוס הודיע שעצור נחשד בקבלת שוחד, בתוקף עבודתו כראש מינהל יפו. קרא פולונסקי: "המדובר כאן בראש עיר וזטא. לא בסתם פקיד. אין שום סיבה להחזיקו במאסר. אבקש את שיחרורו המידי בערבות." היוכחו חתף מעל לראשו של שפאק ההמום, מבלי שיוכל לעקוב אחריו. הוא רק שמע כי פיגלבוס ביקש 15 ימי מעצר וכי השופט יהודה טרייטש פסק ששה ימים בלבד, בהתחשב בנימוקיו של פולונסקי.

בדרך כלל, הוצאת פקודת מעצר היא עניין של דקות. הפעם נערך אחד הדיונים הארוכים מסוגו בבתי המשפט בארץ, ורק כעבור למעלה משעה הוצא שפאק מן האולם. בחוץ הצטופפו סביבו עשרות יידיים. "אל תישבר! אנחנו לצידך!" קראו לו. הוא זקף מעט את ראשו ונכנס לניידת שהמתינה לו.

כשחזר לבית הכלא כבר נמצאו שם הצהרונים, שהודיעו על קבלת שוחד במאות אלפי ל"י וצוירו של שפאק כמפלצת. האסירים ידעו עתה עם מי יש להכבוד בשבת: איש ציבור, מפקד בצה"ל. תגובתם היתה תגובה של כל חברה סגורה כלפי אדם זר: הם התרחקו ממנו כמנודה. רק אחד מהם, צעיר בעל עבר צבאי, לחש לו: "מר שפאק, דע לך שעלוכה להיות כאן התקוממות נגדך!"

משך אותו יום לא דיבר איש עם שפאק. שום חוקר לא קרא לו לחקירה. בלילה דאג לו אותו בחור יידייתי למזרון ושמיכה, והוא שכב בפינה לישון. חמש דקות אחרי כיבוש האורות החלו לפתע לעוף לכיוון שפאק מכל קצות החדר נעלים, אבנים, בגדים. הוא נפצע באפו, הקים צעקות. השוטרים הדליקו מיד את האור, שאינו עושה זאת. איש, כמובן, לא עשה זאת. השוטרים הסתלקו. שפאק לא עצם עוד את עיניו אותו לילה.

לא נתנו לאיש מבני משפחתו או ידידיו לבוא אליו. גם עם פרקישו אסרו עליו להיפגש. הודיעו לו רק, כי כעבור חמישה ימים יחול יום הביקור השבועי הרשמי לקרובי אסירים, ואז יוכל גם הוא לראות את אשתו. בידודו מן העולם החיצוני היה כה חמור, שכאשר הביאו לו אוכל מהבית לא אהוכנס אליו האוכל. דבר אחד בלבד הרשו לאשתו שתעביר אליו: כדורים להרגעת האולקוס שלו.

★ ★ ★

פריביזיגיה של מסתנן

הגיע יום הביקור השבועי. באו קרובי כל העצורים. אפילו את המסתננים באו לבקר. אשתו, אחיו וגיטיו של שפאק עמדו בחוץ, אך להם לא נתנו לראות את העצור. האיש, שבשעתו פיקד על אחת מיחידות הפאר של צה"ל, היה נאלץ להתחנן בפני הקצינים כי יכוב אותו בחסד הניתן למסתנן — שיראה את אשתו. אך למפקד שועלי שחשון לא ניתנה גם פריביזיגיה זו.

אם קיור קציני המשטרה לשבור את שפאק — כמעט והצליחו. סיפר הוא מאוחר יותר לבני משפחתו: "זה היה אחד הרגעים הכי קשים שלי. זה היה איום. באים למסתנן, מביאים אוכל, דרישת שלום מהילד. ואני — בני ישב חולה בבית, ולא יכולתי לדעת מה שלומי, איך השפיעה עליו כל הפרשה."

רימונים מוזר חסן בק

★ ★ ★

היו ימים, כששמחו לראות את שפאק בא בתחומי יפו. או היה מפקד פלוגה ב' העצמאות. בין פיקודיו של שפאק היתה גם מרים אשתו. בתוך הארגון האדום שלה היתה מטמינה אקדח ושני רימונים, חומקת בין המשמרות הבריטיים. לא פעם היתה יוצאת עם יתה פקודי בעלה למדנות ההגנה מול מסגד חסן בק, כשמנגרם יפו הערבית.

לא היתה זו התחלת דרכו הצבאית של שפאק, וגם לא סופה. הצבר התל אביבי התגייס להגנה בגיל 15. כעבור שנה עבר קורס מפקדי כיתות ארצי בשפיה, סיים אותו כתנין המצטיין. תעודה מיוחדת על כך מצויה עד היום בדירתו. בגיל 18 כבר היה ממכף ונשלח בראש מחלקה לגליל העליון, לפקד על השמירה במקומיה והאזור. שלושה חודשים שירת בתפקיד זה, ונשלח משם לקורס של חצי שנה למפקדי מחלקות. בניגוראה.

הוא חזר לתל אביב, קיבל בה פיקוד על מחלקה. בראשה יצא לבן-שמן, כמפקד המקום. הצעירה, שבאופן רשמי היה פקיד בעיריית תל אביב, נשאר שם ששה שבועות, שנרשמו אז כחופשה. קיבל תשלום מידי כופר היישוב. בסוף 1939 חזר לעבודתו, אך לא לזמן רב. באוגוסט 1941 התגייס לצבא הבריטי, במסגרת מחלקה מיוחדת של מפקדי ההגנה, שכללה את חיים לסקוב, יחזקאל סחרוב (סהר), יואב פלג (כיום סגן המפקח הכללי).

כעבור חודש היה אריה שפאק טוראי ראשון — יחד עם חיים לסקוב. הוא הגיע לדרגת סרגנט, לחם בראש מחלקתו על הסניור. הוא נפצע שם וחזר בסוף 1946 ארצה. את השנה וחצי בין סוף המלחמה לבין שיחרורו ניצל שפאק עם קבוצת חיילים ארצישראליים אחרים להברחת נשק ועולים לארץ. הוא חזר לעירייה, אך שוב לא לזמן ארוך. באמצע 1947 נקרא מחדש לתפקיד פעיל בהגנה, כונה כמפקד פלוגה ב' של ח"ש תל אביב. בסך הכל היו אז שתי פלוגות כאלה. פלוגה ב' הפכה במרוצת הקרבות נגד המצרים לפלוגת שועלי שחשון הידועה, אשר שפאק היה מייסדה ומפקדה. עם פלוגתו, שרוב אנשיה היו וותיקים בהגנה, נשלח שפאק לבן-שמן, אחרי שנצטוו 14 אנשי פלוגה א' על ידי הלגיון הערבי ליד מתנה בית נבאללה. בן-שמן היתה במצור, ושפאק מונה למפקדה. הפלוגה עצמה הפכה בפיקודו של שפאק לקורס סמלים, שפורז לאחר מכן, הייתה את יסוד סגל הפיקוד של חטיבת גבעתי. חודשים נשארו שפאק ואנשיו במצור בבן-שמן, עד שחטיבת גבעתי נצטוותה להיערך במרחב הדרוש לקראת הפלישה הערבית. פלוגתו היתה בין היחידות שהתאספו באותה שבת של ה1 באפריל ליד נמל תל אביב וחיכו לבוא האנייה שנשאה את הרובים הצרעיים הראשונים, לקראת המיצע הצבאי הנרחב הראשון של ההגנה. נחשון. לפריצת הדרך לירושלים.

מפקד הגדוד הזמני היה חיים לסקוב. צורפו אליו חמש פלוגות ממקומות שונים בארץ. הפלוגה התל אביבית היתה פלוגה ב' של שפאק. היא כבשה את דיר מוחזין, הכפר הערבי הראשון שנכבש והותקז בידי כוחות עבריים. מאחת הגבעות הסמוכות החלו משוריינים אנגליים להפגין את העמדות של שפאק בתותחי טיקס פאונדרס, כדי לאלץ את ההגנה לפנות את הכפר. שפאק, מפקד הפלוגה, היה גם הפצוע הראשון שלה, לאחר שנפצע מרסיס של פגז. הוא הוצא באמבולנס לחולדה, נחבש, חזר לפלוגה כשזרועו הימנית חבושה בגבס.

פגז נשאר בראש הפלוגה, כאשר על דגלה נרשמו שמות ומיבצעים היסטוריים: פריצת הדרך לירושלים, סיהור מרחב הדרום, לטרון. ב10 למאי נקרא אריה שפאק שוב לפיקוד. הוטל עליו לפרוץ שנית את הדרך לירושלים, שנסתמה אזרי נחשון. הוא קיבל לידו 12 משוריינים, לתוכם הוכנס חלק מהפלוגה. כמה עיתונאים חריים נכנסו למשוריין הפיקוד של אריה שפאק. הם יצאו מהחולדה, עברו את סיבוב הטרון. ליד סיבוב דיר איוב חטמו את הדרך שלושה טנקים בריטיים. המשוריינים נעצרו כששים מטר מהטנקים, כאשר הונף מאחד הטנקים דגל לבן, המסמל כניעה או הפוגה. שפאק נתן פקודה למשוריין הראשון, משוריין הגישוש, להתקדם מספר מטרים ולראות כיצד תהיה ההגבה. היא היתה רצחנית: הטנקים פתחו באש תופת וכל אנשי המשוריין נהרגו או נפצעו.

★ ★ ★

מוזר יזבר ארייאצ'ק

מחולדה הועברו כל הפצועים, וביניהם שפאק, לבית החולים ביליטונו. מאחר שהדרך לתל אביב היתה חסומה, נמשכה הנסיעה למעלה משש שעות, כשהפצועים וצועקים מכאבים בביליטונו שכב שפאק ארבעה ימים. אולם עם בוא פצועים קשים יותר מקרבות